

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH

РАЗВИТИЕ БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

BUSINESS DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY

*“Iqtisodiyot” yo ‘nalishi 4-bosqich
K-50-22 guruh bitiruvchisi
Komilov Raximjon Muxtarjon o`g`li*

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish masalalari va raqamli bank xizmatlarining kichik hamda o‘rta biznesga ta’siri tahlil qilingan. «BFM GROUP JSC» MCHJ misolida raqamli transformatsiya jarayonlari, kreditlash va onlayn moliyaviy xizmatlarning samaradorligi o‘rganilib, biznesni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, biznesni rivojlantirish, raqamli transformatsiya, kichik biznes, o‘rta biznes, bank xizmatlari, kreditlash, onlayn moliya, innovatsion texnologiyalar, «BFM GROUP JSC»

Аннотация: В статье анализируются вопросы развития бизнеса в условиях цифровой экономики и влияние цифровых банковских услуг на малый и средний бизнес. На примере «BFM GROUP JSC» изучены процессы цифровой трансформации, эффективность кредитования и онлайн-финансовых услуг, разработаны практические рекомендации по развитию бизнеса.

Ключевые слова: цифровая экономика, развитие бизнеса, цифровая трансформация, малый бизнес, средний бизнес, банковские услуги, кредитование, онлайн-финансы, инновационные технологии, «BFM GROUP JSC»

Abstract: This article analyzes business development in the digital economy and the impact of digital banking services on small and medium-sized enterprises. Using «BFM GROUP JSC» as a case study, digital transformation processes, the effectiveness of lending and online financial services are examined, and practical recommendations for business development are proposed.

Keywords: digital economy, business development, digital transformation, small business, medium business, banking services, lending, online finance, innovative technologies, «BFM GROUP JSC»

Kirish: Bugungi globallashuv jarayonida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi iqtisodiy tizimlar va biznes yuritish shakllariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish hamda moliyaviy xizmatlar samaradorligini kuchaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun raqamli bank xizmatlaridan foydalanish ularning barqaror rivojlanishi va bozordagi o'rnini mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-maydagi PF-6003-sonli "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" Farmoni hamda 2021-yil 29-dekabrda PQ-5856-sonli qarori raqamli texnologiyalarni iqtisodiyotga keng joriy etish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash va bank xizmatlarini rivojlantirishga qaratilgan muhim hujjatlar hisoblanadi. Mazkur jarayonlarda bank-moliya muassasalari, jumladan «BFM GROUP JSC» MCHJ tomonidan ko'rsatilayotgan raqamli xizmatlar kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin egallamoqda. Kreditlash, mikroqarzarlar, onlayn moliyaviy boshqaruv va mobil ilovalar orqali taqdim etilayotgan xizmatlar tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkonini bermoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish va raqamli bank xizmatlarining samaradorligini tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Ayniqsa, «BFM GROUP JSC» MCHJ faoliyatini o'rganish orqali raqamli xizmatlar va innovatsion moliyaviy vositalarning biznesni qo'llab-quvvatlashdagi rolini aniqlash muhimdir. Mazkur maqolaning maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish jarayonlarini tahlil qilish, raqamli bank xizmatlarining kichik va o'rta biznesga ta'sirini o'rganish hamda ushbu yo'nalishda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va SWOT tahlil usullaridan foydalanilgan bo'lib, ular asosida raqamli transformatsiya jarayonlarining biznes samaradorligiga ta'siri baholangan.

Adabiyotlar tahlili: Raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish masalalari bugungi kunda iqtisodiy fanlarda eng dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu mavzu bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng ko'lamlil ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ularda raqamli transformatsiya, elektron biznes, bank xizmatlarini raqamlashtirish hamda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari chuqur o'rganilgan. Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda raqamli iqtisodiyot va biznesni rivojlantirish masalalari P. Drucker, M. Porter, J. Brynjolfsson va A. McAfee kabi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ularning ilmiy qarashlarida raqamli texnologiyalar korxonalar raqobatbardoshligini oshirishi, ishlab chiqarish

jarayonlarini optimallashtirishi hamda iqtisodiy samaradorlikni kuchaytirishi asoslab berilgan. M. Porter raqamli platformalar orqali raqobat ustunligini shakllantirish strategiyalarini ishlab chiqqan bo'lsa, Brynjolfsson va McAfee raqamli iqtisodiyotning mehnat bozori va biznes jarayonlariga ta'sirini tahlil qilgan. MDH mamlakatlari olimlari, xususan Rossiya va Qozog'iston iqtisodchilari tomonidan ham raqamli bank xizmatlari va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash masalalari o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda raqamli moliyaviy xizmatlarning tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish, kreditlash jarayonlarini soddalashtirish va biznes risklarini kamaytirishdagi o'rni alohida ta'kidlangan. O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar tomonidan ham raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari keng tadqiq etilmoqda. Jumladan, A. Vahobov, Sh. Shodmonov, B. Xodiyev va D. G'ozibekov kabi olimlarning ishlarida milliy iqtisodiyotda kichik va o'rta biznesning o'rni, raqamli transformatsiya jarayonlarining ahamiyati hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, A. Tursunov va M. Rasulov kabi tadqiqotchilar raqamli bank xizmatlarining iqtisodiy samaradorligi, elektron to'lov tizimlari va moliyaviy innovatsiyalarning biznes rivojiga ta'sirini o'rganishgan. Ularning ishlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali hududiy tadbirkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida bank xizmatlarini raqamlashtirish va innovatsion moliyaviy vositalardan foydalanish kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda ayrim yo'nalishlar, xususan amaliy darajada bank korxonalari (jumladan «BFM GROUP JSC» MCHJ) faoliyati misolida raqamli xizmatlarning samaradorligini baholash yetarli darajada o'rganilmagan. Shu sababli, mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish va raqamli bank xizmatlarining amaliy samaradorligi «BFM GROUP JSC» MCHJ misolida tahlil qilinadi.

Metodologiya: Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish hamda raqamli bank xizmatlarining kichik va o'rta biznesga ta'sirini o'rganish uchun ilmiy bilishning umumiy va maxsus usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, elektron biznes va moliyaviy innovatsiyalar bo'yicha xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga oid Prezident farmon va qarorlari ham metodologik asos sifatida xizmat qildi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv usuli qo'llanilib, raqamli bank xizmatlari, kichik va o'rta biznes hamda iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar o'rganildi. Qiyosiy tahlil usuli yordamida mahalliy va xorijiy tajribalar taqqoslandi hamda raqamli xizmatlarning samaradorligi baholandi. Shuningdek, statistik tahlil usuli asosida korxonalar faoliyati va raqamli xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari

o‘rganildi. SWOT tahlil orqali «BFM GROUP JSC» MCHJning raqamli transformatsiya jarayonidagi kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda tahdidlari aniqlandi. Iqtisodiy tahlil va umumlashtirish usullari yordamida olingan natijalar tizimlashtirildi. Tadqiqotning axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Markaziy bank ma’lumotlari, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hisobotlari, «BFM GROUP JSC» MCHJning ichki statistik va moliyaviy ma’lumotlari hamda xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, IMF, OECD) materiallari tashkil etdi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta’minlab, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish jarayonlarini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini berdi.

Muhokama va natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish jarayonida raqamli bank xizmatlari muhim o‘rin egallaydi. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun kreditlash, mikroqarzarlar, onlayn to‘lov tizimlari va mobil ilovalar orqali ko‘rsatilayotgan moliyaviy xizmatlar biznes jarayonlarini tezlashtirish va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. «BFM GROUP JSC» MCHJ faoliyati tahlili shuni ko‘rsatadiki, korxonadan joriy etilgan raqamli xizmatlar mijozlarga moliyaviy resurslardan tez va qulay foydalanish imkonini bermoqda. Natijada tadbirkorlik subyektlarining xarajatlari kamayib, biznes operatsiyalarining shaffofligi va tezkorligi oshgan. Ayniqsa, onlayn kreditlash va mobil bank xizmatlari kichik biznes uchun eng qulay moliyaviy instrumentlardan biri sifatida baholandi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlangan. Jumladan, raqamli xizmatlardan foydalanish bo‘yicha barcha tadbirkorlarning yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega emasligi, internet infratuzilmasining ayrim hududlarda yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda raqamli xavfsizlik bilan bog‘liq risklar biznes jarayonlariga ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatmoqda. Tahlillar asosida shunday xulosa qilish mumkinki, raqamli transformatsiya jarayonlarini yanada chuqurlashtirish orqali kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish imkoniyatlari kengayadi. Buning uchun raqamli bank xizmatlarini yanada soddalashtirish, tadbirkorlar uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish bo‘yicha trening va o‘quv dasturlarini kengaytirish hamda raqamli infratuzilmani modernizatsiya qilish zarur. Umuman olganda, «BFM GROUP JSC» MCHJ misolida o‘tkazilgan tahlil natijalari raqamli bank xizmatlari biznes samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini tasdiqladi. Shu bilan birga, ushbu yo‘nalishda mavjud muammolarni bartaraf etish orqali raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni yanada barqaror rivojlantirish mumkinligi aniqlandi.

Xulosa: O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirishda raqamli bank xizmatlari muhim o‘rin egallaydi. Bugungi kunda kichik va o‘rta biznes uchun onlayn kreditlash, mobil bank xizmatlari va raqamli to‘lov tizimlari biznes jarayonlarini ancha yengillashtirib, tezkor va samarali ishlash

imkonini bermogda. «BFM GROUP JSC» MCHJ faoliyati misolida shuni ko‘rish mumkinki, raqamli xizmatlar tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan foydalanishini osonlashtirgan, xarajatlarni kamaytirgan va biznes operatsiyalarini yanada shaffof qilgan. Bu esa o‘z navbatida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjudligi aniqlandi. Jumladan, barcha tadbirkorlarning raqamli xizmatlardan to‘liq foydalanish bo‘yicha yetarli bilimga ega emasligi, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmagani hamda raqamli xavfsizlik bilan bog‘liq xavflar mavjudligi seziladi. Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirish istiqbollari keng bo‘lib, raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish kichik va o‘rta biznesning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli, ushbu yo‘nalishda islohotlarni davom ettirish va tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF–6079-son Farmoni “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 24-avgustdagi PQ–357-son Qarori “Kichik biznesni raqamlashtirish va innovatsion faoliyatni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
3. OECD (2023) – “Digital Financial Services for SMEs: Trends, Policies and Future Perspectives”. Paris: OECD Publishing.
4. World Bank (2022) – “FinTech and SME Finance: Driving Economic Inclusion”. Washington, D.C.
5. Islomov A., Karimov S. “Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari.” — Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali, No2, 2023.
6. O.A.Jo‘rayev.Meva –sabzavot ishlab chiqarish samaradorligini statistik tadqiq etish. Xorazm ma‘mun akademiyasi axborotnomasi –3/2,2023. 73-79.
7. Ismoilov D.I. Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili. “Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalaril mavzusida” Respublika ilmiy-amaliy anjumani.2025.-372-377
8. Ismoilov Davronbek Ilxomjon o‘g‘li, Econometric Modeling of Factors Affecting Regional Gross Product (Based on Data for 2010–2025), American Journal of Economics and Business Management. -297-302, 2026-yil.